

Wijziging van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 en enkele andere wetten met het oog op een integrale en gecoördineerde aanpak bij meervoudige problematiek en de daarvoor benodigde gegevensverwerking (Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein)

(internet)consultatieversie maart 2020

Beantwoording vragen integraal afwegingskader (IAK)

1. Wat is de aanleiding?

Een van de doelen van het kabinet met de decentralisatie van het sociaal domein (de totstandkoming van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015), de Jeugdwet en de Participatiewet) is om burgers passende ondersteuning te bieden bij het vergroten van de zelfredzaamheid en participatie. De ondersteuningsbehoefte van de burger staat voorop. Kwetsbare burgers met meervoudige problematiek zijn vaak gebaat bij een integrale aanpak. Dit vraagt van de gemeente een brede blik op persoonlijke omstandigheden en waar nodig een integrale ondersteuning over meerdere domeinen heen. Denk aan werk en inkomen, zorg, openbare orde, justitie en veiligheid, schulden, huisvesting en onderwijs. In de praktijk bestaat onduidelijkheid over de mogelijkheden om de hiervoor de noodzakelijke gegevensuitwisseling tussen partijen te laten plaatsvinden. Ook de Autoriteit Persoonsgegevens heeft geconstateerd dat er onvoldoende wettelijke grondslag bestaat om gegevens te verwerken voor een integrale aanpak bij meervoudige problematiek in het sociaal domein. De AP wijst er op dat toestemming van de cliënt om gegevens te delen onvoldoende is als grondslag vanwege de afhankelijke positie van de cliënt. Daarom heeft het kabinet voorgenomen (Kamerstukken II 2018/19, 34 477, 46 en 66) te komen tot aanpassing van wet- en regelgeving die het uitwisselen van gegevens voor de aanpak van meervoudige problematiek mogelijk moet maken en tegelijkertijd de rechten van de burger conform de AVG waarborgt.

2. Wie zijn betrokken?

De wijziging van wet- en regelgeving is in de eerste plaats relevant voor burgers met meervoudige problematiek. De wijziging zal verder invloed hebben op gemeenten en partijen die namens de gemeente hulp en ondersteuning bieden aan burgers met meervoudige problematiek, omdat zij verantwoordelijk zijn voor het uitvoeren van de Wmo 2015, de jeugdwet, Participatiewet en de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening. Voorts zullen partijen werkzaam in aanpalende domeinen van het sociaal domein (zoals zorgverleners, de politie, reclassering, scholen of woningbouwcorporaties) geraakt worden door deze wijziging, omdat deze het mogelijk moet maken om domein overstijgend samen te werken.

3. Wat is het probleem?

Er ontbreekt een expliciete wettelijke taak voor de gemeente om te komen tot een integrale aanpak bij meervoudige domeinoverstijgende problematiek in het sociaal domein. En daarmee ook een goede wettelijke grondslag conform de AVG die ook voorziet in voldoende waarborgen voor de burger. Dit geldt zowel voor het verkennen van de problematiek, als voor het maken en uitvoeren van een integraal plan van aanpak.

Partijen die samen willen doen wat nodig is voor de burger hebben te maken met verschillende wettelijke grondslagen en juridische kaders voor de verwerking van persoonsgegevens waaraan de individuele partijen gebonden zijn. In materiewetgeving ontbreekt een juridisch kader dat de gegevensverwerking voor samenwerking tussen meerdere partijen regelt ontbreekt. Ook is er geen duidelijk kader voor de situatie waarin partijen nog moeten verkennen of er sprake is van meervoudige problematiek en of domeinoverstijgende samenwerking noodzakelijk is.

Het ontbreken van duidelijke wettelijke grondslagen en juridische kaders voor de gegevensverwerking in materiewetgeving leidt tot handelingsverlegenheid bij organisaties en professionals om informatie te delen – ook als dat gezien de problematiek wel noodzakelijk zou zijn. Hierdoor krijgen burgers niet altijd de juiste dienstverlening, wordt ernstige problematiek niet of te laat onderkend, of komt de voor de burger noodzakelijke samenwerking of afstemming tussen partijen uit verschillende domeinen niet altijd tot stand.

4. Wat is het doel?

Het doel is om (tijdig) de juiste hulp en ondersteuning te kunnen bieden aan kwetsbare burgers met meervoudige domeinoverstijgende problematiek. Met het aanpassen van de Wmo 2015 (etc.) verwacht het kabinet:

- Een beter juridisch kader en een duidelijke grondslag conform de AVG te creëren voor de gegevensverwerking die nodig is om te komen tot een integrale aanpak en samenwerking tussen partijen uit het sociaal, zorg- en veiligheidsdomein bij meervoudige problematiek, in situaties waar de problematiek van de burger daarom vraagt;
- De uitvoeringspraktijk meer duidelijkheid te bieden over de mogelijkheden en randvoorwaarden voor uitwisseling van persoonsgegevens bij samenwerking in een specifieke casus;
- De burger meer duidelijkheid te geven over waar de verantwoordelijkheid ligt voor deze gegevensverwerkingen en waarborgen te bieden tegen een onnodige verwerking van zijn of haar persoonsgegevens;
- Een goede borging te bewerkstelligen voor de gegevensverwerking door de regionale meldpunten niet acute zorg.

5. Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?

Burgers die te maken hebben met meervoudige problematiek moeten de juiste hulp en dienstverlening kunnen krijgen. Daarom is het nodig dat gemeenten en andere betrokken partijen een integrale dienstverlening moeten kunnen bieden op basis van een duidelijke wettelijke grondslag en juridische kaders voor gegevensverwerking. Het ontbreken hiervan zorgt er voor dat gemeenten nu onvoldoende in staat zijn om de beste dienstverlening voor de burger te organiseren. Overheidsinterventie is daarom gerechtvaardigd c.q. noodzakelijk, mede omdat gemeenten en andere betrokken partijen de juridische knelpunten niet zelf kunnen oplossen.

6. Wat is het beste instrument?

Gezien bovenstaande is het noodzakelijk om te voorzien in een betere juridische basis voor de gegevensverwerking die nodig is om tot een integrale aanpak en samenwerking te komen bij meervoudige problematiek. En om zodoende ook betere waarborgen te creëren voor de bescherming van de grondrechten van inwoners (met name het grondrecht op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer).

Om een stapeling van wetten te voorkomen is er niet voor gekozen om een nieuwe wet te maken, maar om de belangrijkste wijzigingen met betrekking tot gegevensverwerking op te nemen in de Wmo 2015. Daarnaast worden in de Jeugdwet, Participatiewet en de Wet op gemeentelijke schuldhulpverlening spiegelbepalingen opgenomen die verwijzen naar de bepalingen in de Wmo 2015. Voor deze constructie is gekozen om te voorkomen dat bij toekomstige wijzigingen telkens vier wetten gewijzigd moeten worden in plaats van één. Omdat de Wmo 2015 de minst specifieke wet is wat betreft de hulp en dienstverlening die de gemeente ermee kan verlenen, en omdat begeleiding bij het aanvragen van dienstverlening op grond van andere wetten (als vorm van cliëntondersteuning) reeds mogelijk is op grond van de Wmo 2015, is besloten de nieuwe bepalingen omtrent gegevensverwerking in de Wmo 2015 op te nemen.

Omdat wetgeving niet alle knelpunten met betrekking tot gegevensverwerking kan oplossen, werkt het Traject Uitwisseling Persoonsgegevens en Privacy (UPP) behalve aan het wijzigen van wetgeving ook op twee andere sporen aan het verhelpen van knelpunten rond gegevensdeling en privacy in het sociaal domein. Zo worden er producten ontwikkeld, zoals handreikingen, die gemeenten en andere betrokken partijen moeten helpen bij een betere inrichting van gegevensverwerking en tot een betere borging van de privacy in de werkprocessen. Ook wordt bekeken hoe de kennis en expertise over privacy en gegevensdeling bij de betrokken partijen beter kan worden gedeeld en versterkt. Op die manier kunnen ook de vragen die in de praktijk ontstaan door de open begrippen in de AVG en de regelgeving beter worden beantwoord.

7. Wat zijn de gevolgen?

Samengevat zijn de gevolgen:

- Voor burgers: betere ondersteuning en dienstverlening, minder administratieve lasten, meer duidelijkheid over de rechten en verantwoordelijkheden omtrent gegevensuitwisseling en een duidelijke waarborg tegen een onnodige verspreiding van zijn of haar persoonsgegevens;
- Voor gemeenten en de uitvoeringspraktijk: een duidelijke grondslag conform de AVG om tot een integrale aanpak, uitvoering en coördinatie te komen bij meervoudige problematiek, in situaties waar de problematiek van de burger daarom vraagt. Ook wordt meer duidelijkheid geboden over de mogelijkheden en randvoorwaarden voor uitwisseling van persoonsgegevens bij samenwerking in een specifieke casus.